गर्भमासानुमासिक चिकित्सेतील द्रव्यांचे द्रव्यगुणकर्म विवेचन।।

वैद्य मदन टोंगे

गर्भमासानुमासिक चिकित्सेतील द्रव्यांचे द्रव्यगुणकर्म विवेचन प्रथम सहा मास पर्यंत पाहिले. त्यापुढील विवेचन याप्रमाणे - **सप्तमे मासे** – सप्तम मासामध्ये गर्भात अंग, प्रत्यंग विभाग प्रव्यक्ततर होतात. सर्वांगास संपूर्णता येते. सर्व धातू, सर्व अंग प्रत्यंग तसेच वात, पित्त, कफ युक्त होतो. गर्भिणी अधिक क्लान्त होते. According to modern science, in 7th month of pregnancy, all major and minor body parts are fully developed. Kalmegh promotes growth of asthi dhatu. Yashtimadhu, draksha promotes overall growth of saptadhatu. वरील सर्व लक्षणांचा विचार करता, या महिन्यात वर्ण्य, जीवनीय, स्तंभन, पुष्टिकारक, वृष्य, बृंहण अशा द्रव्यांचा विचार केलेला आढळतो.

गर्भमासानुमासिक चिकित्सेतील द्रव्यांचे द्रव्यगुणकर्माचे तक्तारूपी विवेचन - * सप्तमे मासे

द्रव्य	रस विपाक वीर्य	ग्रंथकार	गुण	कर्म
शृंगाटक	मधुर मधुर शीत	भा.प्र.	गुरु	वृष्य, ग्राही, प्रदीपकम् शुक्रानिलश्लेष्मप्रद
		रा.नि.	सर	वृष्यतमो विशेषात त्रिदोषतापश्रम -शोफहरी रुचिप्रदो, मेहनदार्ढ्य हेतु:
बिस (बिसनाल) कमलनाल	तिक्त, कषाय, मधुर, मधुर- शीत	चरक (शा.८-५१)	-	गर्भस्थापनविधीत उल्लेख
		सुश्रुत (सु.शा.)	-	गर्भस्फुरणे
		भा.प्र	गुरु	वर्ण्य, कफपित्तजित, स्तन्यानिलकफप्रदम
		ध.नि. - रा.नि	-	दाहघ्नं, पिपासाभ्रमनाशनम
		रा.नि	-	सुगंधिभ्रान्ति-संताप-शान्तिदं तर्पणं प्रदरम
मृणाल	-	रा.नि	-	मूत्रकृच्छविकारघ्नं रक्तवान्तिहरं परम
पद्मबीज	-	ध. नि.	-	गर्भस्थापनमुत्तमम
नीलकमल कंद	-	शोढल	-	गर्भपातनिवारक योगे
श्वेत, नील कमलपत्र	-	शोढल	-	परिस्रवासु गर्भेषु
द्राक्षा	मधुर मधुर शीत	चरक	स्निग्ध	बृंहणी, वृष्या
		सुश्रुत	स्निग्धा	सरा, स्वर्या, रक्तपित्तज्वर तृष्णादाहक्षयापहा
		भा.प्र	गुर्वी	वृष्या, कफपित्तनुत
		रा.नि.	-	रुच्या, चक्षुष्या, संतर्पणी परा
		मनोरमा	-	गर्भशुले
कसेरु	मधुर	भा.प्र	गुरु	पित्तशोणित दाहघ्न, नयनामयनाशनम, ग्राहि शुक्रामयश्लेष्मरुचिस्तन्यकरं परम
		रा.नि	-	दाहश्रमापह:
मधुयष्टि	मधुर -मधुर -शीत	भा.प्र	स्निग्ध, गुरु	बलवर्णकृत, चक्षुष्य, छर्दीतृष्णाग्लानिक्षयापहा